

РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА
Национална установа за управување со
археолошкиот локалитет Стоби-Градско

Бр. 01-48/1

27.01 2016 год.

**ГОДИШЕН ИЗВЕШТАЈ ЗА РЕАЛИЗАЦИЈА
НА ГОДИШНАТА ПРОГРАМА ЗА РАБОТА
НА
НАЦИОНАЛНАТА УСТАНОВА ЗА УПРАВУВАЊЕ СО
АРХЕОЛОШКИОТ ЛОКАЛИТЕТ СТОБИ - ГРАДСКО
ЗА 2015 г.**

Дејност: Заштита на културното наследство

Стоби, Јануари 2016

**ГОДИШЕН ИЗВЕШТАЈ ЗА РЕАЛИЗАЦИЈА
НА ГОДИШНАТА ПРОГРАМА ЗА РАБОТА
НА
НАЦИОНАЛНАТА УСТАНОВА ЗА УПРАВУВАЊЕ СО
АРХЕОЛОШКИОТ ЛОКАЛИТЕТ СТОБИ - ГРАДСКО
ЗА 2015 г.**

Дејност: Заштита на културното наследство

Стоби, Јануари 2016

Годишен извештај за остварување на годишната програма за работа на Националната установа за управување со археолошкиот локалитет Стоби - Градско за 2015 г.

I. Проекти во рамки на Годишната програма за работа на Националната установа за управување со археолошкиот локалитет Стоби – Градско од областа на заштитата на недвижното културно наследство за 2015 г.

Министерството за култура учествува во финансирање на Годишната програма за работа на Националната установа за управување со археолошкиот локалитет Стоби - Градско (во натамошниот текст НУ Стоби) (Годишен договор бр. 31-3210/1 од 04.03.2015 г., со средства од Буџетот на Р. Македонија во вкупен износ од **4.410.000** (четири милиони четиристотини и десет илјади) денари.

Со Анекс Договор бр. _____ од _____ г. вкупниот износ на средства со кои Министерството за култура учествува во финансирање на Годишната програма за работа на НУ Стоби во 2015 г. се менува од 4.410.000 на **4.362.887** (четири милиони тристотини шеесет и две илјади осумстотини осумдесет и седум) денари.

Средствата се наменети за следните проекти:

1. Непосредна заштита - реализација на проект „Конзервација, реставрација и реконструкција и археолошки доистражувања на објект римски театар во Стоби“, со вкупен износ од **1.535.397** (еден милион петстотини триесет и пет илјади тристотини деведесет и седум) денари;

2. Непосредна заштита – реализација на проект „Конзерваторско-реставраторски работи на мозаикот во нартексот на Епископската базилика во Стоби-завршна фаза“, со вкупен износ од **599.283** (петстотини деведесет и девет илјади двеста осумдесет и три) денари.

3. Тековно одржување и партерно уредување на археолошкиот локалитет Стоби, со вкупен износ од **951.556** (деветстотини педесет и една илјада петстотини педесет и шест) денари.

4. Подготовка на проект за конзервација на скената од театарот во Стоби, со вкупен износ од **50.000** (педесет илјади) денари.

5. Археолошки истражувања на комплексот околу Храмот на Изиди во Стоби, со вкупен износ од **300.000** (трестотини илјади) денари

6. Изготвување на Основен проект за ургентна санација и регулирање на коритото на р. Црна на потегот на археолошкиот локалитет Стоби во должина од 650 м, со вкупен износ од **51.547** (педесет и една илјада петстотини четириесет и седум) денари.

* * *

1. За материјални трошоци за реализација на Програмата на konto 464990 се одобрени **200.000** (двестотини илјади) денари. Финансискиот извештај (Образец бр. 3) е во прилог.

2. За електрична енергија на konto 421110 се одобрени **600.000** (шестотини илјади) денари. Финансискиот извештај (Образец бр. 4) е во прилог.

3. За други комунални услуги на konto 421190 се одобрени **60.000** (шеесет илјади) денари. Финансискиот извештај (Образец бр. 4) е во прилог.

Табеларен приказ на степен на реализација на проектите во рамки на
Годишната програма за работа на НУ Стоби за 2015 г.

1. ре д. бр.	2. име на проект	3. одобрени средства со договор бр. 31-3210/1 од 04.03.2015 г	4. префрлени средства со Анекс Договор бр. _____ од _____ г.	5. реализирани средства	6. остаток	7. пренесена обврска во 2016 г.
1.	Непосредна заштита - реализација на проект „Конзервација, реставрација и реконструкција и археолошки доистражувања на објект римски театар во Стоби“	1.600.000	1.535.397	1.534.479	918	64.208
2.	„Конзерваторско-реставраторски работи на мозаикот во нартексот на Епископската базилика во Стоби-завршна фаза“	600.000	599.283	599,283	0	670
3.	Тековно одржување и партерно уредување на археолошкиот локалитет Стоби	1.000.000	951.556	951.486	70	48.313
4.	Подготовка на проект за конзервација на скената од театарот во Стоби	50.000	50.000	50.000	0	0
5.	Археолошки истражувања на комплексот околу Храмот на Изида во Стоби	300.000	300.000	300.000	0	0
6.	Изготвување на Основен проект за ургентна санација и регулирање на коритото на р. Црна на потегот на археолошкиот локалитет Стоби во должина од 650 м.	51.547	51.547	51.547	0	0
	ВКУПНО	3.601.547	3.487.783	3.486.795	988	113.191

Наративен извештај за степен на реализација на проектите во рамки на Годишната програма за работа за 2015 г.:

1. Име на проектот: Непосредна заштита - реализација на проект „Конзервација, реставрација и реконструкција и археолошки доистражувања на објект римски театар во Стоби“

- *Носител на проектот:* НУ Стоби

- *Финансиски средства:* Министерство за култура

За реализација на проектот се одобрени вкупно **1.535.397** (еден милион петстотини триесет и пет илјади тристотини деведесет и седум) денари.

- Решение бр. 31-4183/54 од 19.03.2015 г., за преведување средства во износ од 500.000 (петстотини илјади) денари - аванс;

- Решение бр. 31-3210/3 од 04.06.2015 г., за преведување средства во износ од 620.000 (шестотини и дваесет илјади) денари;

- Решение бр. 31-3210/13 од 29.09.2015 г., за преведување средства во износ од 100.000 (сто илјади) денари;

- Решение бр. 31-3210/5 од 16.11.2015 г., за преведување средства во износ од 300.000 (трестотини илјади) денари;

- Решение бр. 31-3210/17 од 12.12.2015 г., за преведување средства во износ од 15.397 (петнаесет илјади триста деведесет и седум) денари.

- *Временска рамка и динамика на реализација:*

Првата фаза од реализацијата на проектот, односно заштитните археолошки истражувања на Театарот се одвиваа во период од два месеци, почнувајќи од 04.05. до 26.06.2015 г.

Втората фаза од реализацијата на проектот, односно конзерваторско-реставраторските работи на театарот се одвиваа во период од три месеци, почнувајќи од август, заклучно со првата недела од ноември.

- Стручен тим за реализација на заштитни археолошки доистражувања на објект римски театар во Стоби:

- м-р Силвана Блажевска, виш кустос-археолог, НУ Стоби, стручен раководител

- м-р Гоце Павловски, виш кустос-археолог, НУ Стоби, теренски раководител на сектор

- Димитар Николовски, документатор-археолог, НУ Стоби, член

- Раде Атанасов, археолог, надворешен соработник, ЛУ Музеј и галерија, Кавадарци, член

- Филип Витанов, студент на Архитектонски факултет, надворешен соработник, технички документатор

- Во проектот учествуваа општи работници.

- Стручен тим за реализација на конзерваторско-реставраторски работи на објект Римски Театар во Стоби е формиран со Решение бр. 09-200/17 од 28.07.2015 г.:

- д-р Никола Шентевски, конзерватор советник, надворешен соработник

- д-р Трајче Нацев, конзерватор советник, надворешен соработник, член

- м-р Гоце Павловски, кустос-археолог, НУ Стоби, стручен советник

- Тони Михајлов, препаратор, НУ Завод и Музеј Штип, надворешен соработник

- Во проектот учествуваа општи работници.

- Дозвола за археолошки истражувања, инспекциски надзор:

- Програма бр. 08-200/2 од 21.04.2015 г. за заштитни археолошки истражувања на Театарот во Стоби - 2015 г., во рамки на проект: Конзервација, реставрација, реконструкција и археолошки доистражувања на Театарот во Стоби.

- Дозвола за вршење заштитни археолошки истражувања на објект Театар УП бр. 08-302 од 30.04.2015 г. за периодот од 04.05.-04.07.2015 г.

- Записник од извршен инспекциски увид на заштитни археолошки истражувања на Театарот во Стоби УП бр. 12-399 од 22.05.2015 г.

- Записник бр. 09-200/33 од 26.10.2015 г. за примопредавање на движен археолошки материјал од археолошките ископувања на Театарот во Стоби.

- Извештај бр. 09-200/36 од 30.12.2015 г. од извршени заштитни археолошки истражувања на објект римски Театар.

- Конзерваторско одобрение, инспекциски надзор:

- Работите на непосредна заштита конзервација, реставрација и реконструкција на објект Римски Театар во Стоби се одвиваа според Основен проект бр. 08-164/2 од 07.08.2013 г. изготвен од НУ Стоби, за изведување на конзервација, реставрација и реконструкција на источната половина на ИМА SAVEA на Театарот во Стоби.

- Извештај од конзерваторски надзор бр. 08-75/1 од 5.02.2015 година за извршени работи на непосредна заштита на Театарот за 2014 г. од Националниот конзерваторски центар и Извештај бр. 09-200/18 од 28.07.2015 г. од НУ Стоби од извршени конзерваторско-реставраторски работи на објект Театар за 2014 г. се доставени до УЗКН, заедно со барањето за дополнителни конзерваторско одобрение.

- Дополнително конзерваторско одобрение за продолжување на работите УП бр. 08-701 од 20.08.2015 г. од УЗКН, на конзервација, реставрација и реконструкција на источната половина на ИМА SAVEA на Театарот во Стоби.

- До Националниот конзерваторски центар е испратено Барање бр. 09-200/23 од 25.08.2015 г. за назначување конзерваторски надзор.

- Националниот конзерваторски центар достави Решение бр. 08-75/4 од 10.09.2015 г. за назначување на Василка Калеова, археолог виш конзерватор за стручен надзор на работите на непосредна заштита.
- Известувања за отпочнати конзерваторско-реставраторски работи се доставени до УЗКН со бр. 09-200/27 од 16.09.2015 г. и до Националниот конзерваторски центар со бр. 09-200/26 од 16.09.2015 г.
- Со Решение бр. 09-200/28 од 22.09.2015 г. за стручен консултант во врска со статичките проблеми во реставрацијата на сводовите е назначен проф. д-р. Предраг Гавриловиќ, гиа-консултант во земјотресно инжењерство и градежен инженеринг.
- Записник од извршен инспекциски увид ИП1 бр. 12-33 од 08.10.2015 г. е доставен од УЗКН.
- Стручно мислење за состојбата на конструкцијата на источната половина на централниот циркуларен коридор од римскиот Театар Стоби (бр. 09-200/31 од 26.10.2015 г.) од проф. д-р. П. Гавриловиќ.

- Наративен извештај:

Театарот во Стоби еден од најзначајните и најдобро сочувани јавни градби од римскиот период во Стоби, кој бил изграден во раниот 2 век од н.е. и бил во функција до доцниот 4 век. Западната половина од гледалиштето е откриена во 30-тите години на минатиот век. Истражувањата продолжиле во 60-тите и 70-тите години на минатиот век, а во 90-тите се изведени делумни конзерваторски зафати на скенската зграда.

Во текот на капиталниот проект за истражувања на археолошкиот локалитет Стоби започна целосното откривање на театарот со цел негова соодветна заштита, односно преземање на конзерваторски и реставраторски зафати како и делумна реконструкција, заради негова соодветна презентација пред јавноста и ставање во функција за одржување на културни манифестации од разен карактер. Интензивните истражувања во 2009-2010, 2012-2014 г. беа насочени кон откривање на источната половина на гледалиштето и скенската зграда, кои ги потврдија сомнежите дека градбата се наоѓа во многу лоша состојба. Оштетувањата се предизвикани заради реупотреба на мермерните седишта во другите градби од доцноантичкиот период (најмногу во одбранбениот бедемски ѕид и Епископската базилика), скромните живеалишта подигнати во текот на 5 и 6 век од н.е. и повторно во средниот век помеѓу радијалните и циркуларните сидови на субструкцијата, долготрајната изложеност на сидовите на атмосферските влијанија по нивното откривање што го забрза процесот на распаѓање, заради што мораше да се преземат итни мерки. Од 2013 г. се започнати мерки на непосредна заштита, односно за конзервација и реставрација паралелно со археолошките истражувања.

Реализацијата на проектот во 2015 г. е поделена во два дела. Во првиот дел, кој се одвиваше во периодот мај-јуни 2015 г. се изведуваа заштитни археолошки истражувања во источната половина на централниот циркуларен коридор и источниот радијален коридор. Целта на истражувањата е откривање и документирање на културните слоеви во двата коридори од периодот меѓу 1 и 3 век од н.е., односно времето на функционирањето на Театарот, како и откривање на долните партии од сидовите.

Културните слоеви и двата циркуларни сидови се истражени во должина од 40 м и длабочина од околу 2 м. Заклучно со овие истражувања двата зида на коридорот се отворени во висина од 6 м. Во текот на истражувањата се откриени фрагментирани керамички садови, коскени игли и околу 200 монети. Движниот материјал е предаден во депоата на НУ Стоби со Записник бр. 09-200/33 од 26.10.2015 г. Обработката на материјалот и теренската документација од истражувањата согласно Правилникот за археолошки истражувања се завршени и движниот материјал е заведен во музејска евиденција – Влезна книга.

Со заштитните археолошки истражувања се создадоа услови за продолжување на конзерваторско-реставраторските работи на двата циркуларни сидови на коридорот, кои се изведуваа во периодот август-ноември 2015 г. За наведените зафати завршена е набавката на конзерваторски материјали и опрема по спроведена јавна набавка за избор на најповолен понудувач.

По завршување на заштитните археолошки истражувања во источната половина на централниот циркуларен коридор и источниот радијален коридор, во август започна вториот дел од реализацијата на проектот, односно конзерваторско-реставраторските работи на сидовите од коридорите.

Стручниот тим и општите работници започнаа со подготвителни активности во месец август:

- селекција и чистење на автентичен камен песочник собран при археолошките истражувања на локалитетот, кој ќе биде употребен во конзерваторско-реставраторските работи.
- гасење на вар во јами ископани на периферијата на локалитетот која се употребува како врзивно средство.
- поставување на скеле во коридорот.

Работите на непосредна заштита се однесуваа на следните позиции:

- подсидување на оштетените делови на лицата со тули на сидовите од централниот радијален коридор.
- отстранување на растреситиот градежен материјал од лицата на циркуларните сидови во источната половина на централниот циркуларен коридор со должина од околу 40 м.
- подсидување и пломбирање на оштетените делови на циркуларните сидови од источната половина на централниот циркуларен коридор со употреба на камен песочник од локалитетот и продолжен малтер во сооднос 1:1:6.
- отстранување на растресит градежен материјал од остатоците на сводот над источната половина на централниот циркуларен коридор во должина од околу 5 м.

- реставрација на сводот над источната половина на централниот циркуларен коридор во должина од околу 5 метри.

Бидејќи сводот на централниот циркуларен коридор во источната половина на има cavea е прилично оштетен, и покрај изготвениот Проект за статика кој е вклучен во рамки на Основниот проект за изведување на конзервација, реставрација и реконструкција на источната половина на има cavea на Театарот во Стоби, побарана е стручна помош од проф. д-р. Предраг Гавриловиќ, гиа, консултант во земјотресно инжењерство и градежен инженеринг, кој изврши увид во состојбата на сводот и даде стручно мислење и насоки за понатамошна изведба на реставраторските зафати на сводот во форма на Извештај. Целта беше да се преземат сите мерки за максимална заштита на целиот објект и отстранување на евентуалните ризици на сводот кој е носечки конструктивен елемент за мермерните седишта.

Сводовите во централниот радијален коридор и двете странични простории се изработени од керамички тули со нестандартна големина и дебелина. Заради тоа што сводовите треба да се реставрираат со нови тули, кои треба да имаат автентичен изглед и што е поважно да ја имаат најмалку истата цврстина како и античките, направени се лабораториски анализи за цврстина, притисок, водопропустливост и состав на античките тули и на двата пробни примероци, рачно направени во Стоби. Бидејќи и овие сводови се носечки конструктивни елементи, економскиот оператор кој ќе биде одбран за нивна изработка мора да ги постигне добиените резултати од истражувањата, со цел да се обезбеди максимална заштита на објектот и идните посетители.

Конзерваторско-реставраторските работи на лежиштата за мермерни седишта во источната половина од гледалиштето беа завршени заклучно со 2014 г., со што оваа половина од гледалиштето е подготвена за поставување на мермерни седишта до 11 ред. Бидејќи се работи за најголемиот и најскап зафат во целиот проект за кој се неопходни големи финансиски средства, НУ Стоби достави Барање бр. 08-55/1 од 27.01.2015 г. до Секторот за заштита на културното наследство при Министерството за култура за доставување Информација до Владата на Р. Македонија за вклучување на конзерваторско-реставраторските работи на Театарот во рамки на проектите од национален интерес во културата на Владата на Р. Македонија.

Финансискиот извештај (Образец 3) за досегашната реализација на проектот е во прилог.

2. Име на проект: „Конзерваторско-реставраторски работи на мозаикот во нартексот на Епископската базилика во Стоби-завршна фаза“

- Носител на проектот: НУ Стоби

- Финансиски средства: Министерство за култура и приходи од донации
За реализација на проектот се одобрени вкупно **599.283** (петстотини деведесет и девет илјади двеста осумдесет и три) денари

- Решение бр. 31-4183/55 од 19.03.2015 г. за преведување на средства во износ од 350.000 (тристотини и педесет илјади) денари- аванс.
- Решение бр. 31-3210/15 од 12.12.2015 г. за преведување на средства во износ од 249.283 (двеста четириесет и девет илјади двеста осумдесет и три) денари.

Проектот е кофинасиран од приходи од донации на НУ Стоби, од сметка на донации 180106135278512, во рамки на Меѓународна работилница за конзервација на римски мозаици (види точка III.2. во овој Извештај).

- Временска рамка и динамика на реализација:

Првата фаза од реализацијата на проектот „Конзерваторско-реставраторски работи на мозаикот во нартексот на Епископската базилика во Стоби-завршна фаза“ се одвиваше во рамки на Меѓународната работилница за конзервација на римски мозаици и се реализираше во период од три недели од 07.06. до 26.06.2015 г.

Втората фаза од реализацијата на проектот се одвиваше во периодот август-октомври 2015 г.

- Стручен тим: Проектот е реализиран во соработка со надворешни стручни соработници и стручни лица од Националниот конзерваторски центар. За реализација на проектот, директорот на НУ Стоби донесе Решение бр. 09-165/2 од 28.05.2015 г. за формирање на стручен тим за продолжување на конзерваторско-реставраторските работи на мозаикот во нартексот на Епископската базилика – завршна фаза, во состав:

- Томе Филов, овластен конзерватор за мозаик, надворешен соработник, раководител на проектот
- м-р Мишко Тутковски, археолог - документатор, Ну Стоби, член
- Драган Верговски, конзерватор советник за мозаик и камена пластика во Националниот конзерваторски центар - Скопје, член
- Владимир Симеонов, овластен конзерватор за мозаик, надворешен соработник, член

Стручниот тим е дополнет со Јани Антонијев, виш конзерватор од Националниот конзерваторски центар – Скопје, како замена за Владимир Симеонов.

- Одобренија, стручна контрола, стручен надзор, извештаи:

- Со Решение бр. 07-154/2 од 27.03.2014 г. од Националниот конзерваторски центар за вршење конзерваторски надзор се определува Јани Антонијев, вајар – советник конзерватор.

- Извештај од конзерваторски надзор бр. 08-132/1 од 20.03.2015 г. за изведените работи заклучно со 2014 г.

- Одобрение УП бр. 08-418 од 03.06.2015 г. издадено од УЗКН за вршење (продолжување) на работите на непосредна заштита - конзерваторско-реставраторски работи на мозаикот во нартексот на Епископската базилика во Стоби (завршна фаза).

- Записник од извршен инспекциски надзор ИП 1 бр. 12-4 од 17.08.2015 г. од УЗКН.

- Записник од извршен инспекциски надзор ИП 1 бр. 12-34 од 29.09.2015 г. од УЗКН

- Извештај бр. 09-165/19 од 26.11.2015 г. од извршени конзерваторско-реставраторски работи на мозаикот во централниот дел на нартексот на Епископската базилика, подготвен од НУ Стоби е доставен до УЗКН.

- Наративен извештај:

Првата фаза од проектот „Конзерваторско-реставраторски работи на мозаикот во нартексот на Епископската базилика во Стоби-завршна фаза“, која се одвиваше во рамки на Меѓународната работилница за конзервација на римски мозаици во период од три недели од 07.06. до 26.06.2015 г. Во рамки на работилницата беа конзервирани и реставрирани 4 фрагменти од мозаикот со вкупна површина од 6 м². За подетален извештај за реализација на работилницата види подолу во Извештајот. Првата фаза од проектот е финансирана од сметката на донации.

Во оваа прва фаза од реализацијата на проектот, од буџетските средства извршена е набавка на конзерваторски материјали (алуминиумско саќе), по предходно спроведена постапка за јавна набавка за избор на најповолен понудувач.

Во рамки на вториот дел од проектот „Конзерваторско-реставраторски работи на мозаикот во нартексот на Епископската базилика во Стоби-завршна фаза“, во периодот од 4.08. до 17.10.2015 година завршени се конзерваторско-реставраторски работи на вкупно 49 фрагменти од мозаикот, односно вкупна површина од 56 м². Фрагментите се исчистени од стариот малтер, излиени во нов малтер и поставени на стабилна подлога од алуминиумско саќе. Тесерите се исчистени од органското лепило, по што фрагментите се складирали во депоата до нивното враќање во базиликата.

За 2016 г. е предвидено да се обработат уште преостанатите 22 фрагменти. По изведување на соодветната подлога мозаикот ќе се врати во оригиналната позиција во базиликата.

Финансискиот извештај (Образец 3) за реализација на проектот е во прилог.

3. Име на проект: „Тековно одржување и партерно уредување на археолошкиот локалитет Стоби“.

- Носител на проектот: НУ Стоби

- Финансиски средства: Министерство за култура

За реализација на проектот се доделени вкупно од **951.556** (деветстотини педесет и една илјада петстотини педесет и шест) денари.

- Решение бр. 31-4183/56 од 19.03.2015 г. за преведување средства во износ од 200.000 (двестотини илјади) денари – аванс.

- Решение бр. 31-3210/2 од 04.06.2015 г. за преведување средства во износ од 500.000 (петстотини илјади) денари;

- Решение бр. 31-3210/16 од 12.12.2015 г. за преведување средства во износ од 251.556 (двеста педесет и една илјада петстотини педесет и шест) денари.

- Временска рамка и динамика на реализација: во текот на целата 2014 г.

- Наративен извештај

Археолошкиот локалитет Стоби во рамки на бедемите зафаќа површина од 26 хектари. Во моментот на локалитетот се презентирани и достапни за посетители вкупно 24 објекти заедно со улиците, и две базилики надвор од градските ѕидини. Останатиот дел од локалитетот е некултивирана тревна површина.

Во текот на целата година за горенаведените потреби за одржување на археолошкиот локалитет Стоби во зависност од потребите беа ангажирани општи работници, хигиеничар.

Одржувањето на локалитетот подразбира секојдневно чистење на вегетацијата во и околу градбите и патеките на движење и надворешната страна на градските ѕидини, косење на тревата во презентираниите градби и на целата површина на локалитетот, постојано метење и чистење на презентираниите мозаици.

Во одржување на археолошкиот локалитет Стоби спаѓа и одржување на хигиената на локалитетот: секојдневно чистење на корпите за отпадоци, тоалетите на влезот во локалитетот, како и информативните табли пред презентираниите објекти.

Работниците ангажирани на одржување на локалитетот на почетокот на април ги отвораат мозаиците за посетители, односно го отстрануваат слојот од 30-40 см песок кој ги штити во текот на зимските месеци. Песокот се складира во близина на мозаиците заштитен со најлони и редовно се прска со средства за уништување на коров.

Во рамки на проектот во месеците јануари-јуни се ангажирани:

- едно лице – хаусмајстор, кој ги исполни условите за трансформација во редовен работен однос и е вработен на средината на месец март;

- едно лице - чувар на локалитетот, кој ги исполни условите за трансформација во редовен работен однос и е вработен во декември 2015 г.

- 4-6 лица општи работници за одржување на локалитетот.

- 2-3 хигиеничари зависно од потребите.

Од средствата наменети за тековно одржување на локалитетот Стоби, оваа година е извршена набавка на нови моторни косилки и резервни делови за постоечките по спроведена постапка за јавна набавка, набавка на горива и масла за косилките, материјали и ситен алат за разни поправки, поправка на алуминиумски врати и прозори на тоалетите на влезот на локалитетот и сервис на фотокопир, клима уреди и апарати за ППЗ.

Финансискиот извештај (Образец 3) за реализација на проектот е во прилог.

4. Име на проект: „Подготовка на проект за конзервација на сцената од театарот во Стоби“.

- *Носител на проектот:* НУ Стоби

- *Финансиски средства:* Министерство за култура

За реализација на проектот се одобрени вкупно 50.000 (педесет илјади) денари.

- Решение бр. 31-3210/4 од 04.06.2015 г. за преведување на средства во износ од 35.000 (триесет и пет илјади) денари.

- Решение бр. 31-3210/11 од 31.08.2015 г. за преведување на средства во износ од 15.000 (петнаесет илјади) денари.

- *Временска рамка и динамика на реализација:* мај-октомври 2015 г.

- *Стручен тим:* Проектот е реализиран во соработка со надворешни стручни соработници и стручни лица од Националниот конзерваторски центар и Универзитетот Гоце Делчев од Штип. За реализација на проектот, директорот на НУ Стоби донесе Решение бр. 09-262/1 од 17.06.2015 г. за формирање на стручен тим за изготвување проект за конзерваторско-реставраторските работи на сцената на Театарот, во состав:

- д-р Никола Шентевски, конзерватор-советник, Национален конзерваторски центар, Скопје - раководител

- д-р Трајче Нацев, советник-конзерватор, Универзитет Гоце Делчев - Штип – член

- м-р Гоце Павловски, археолог – виш кустос во НУ Стоби, член

- Филип Витанов, студент на Архитектонски факултет, надворешен соработник, технички документатор.

- *Наративен извештај:*

Сцената е најрепрезентативниот дел на театарот. Во првата фаза на театарот сцената е замислена како долга тесна зграда со три влеза во *scenae frons* од кои централниот е во длабока ниша. Во втората фаза концептот е изменет и е формиран објект со пет простории и ректилинеарен дизајн на

scenae frons. Двокатната скенска зграда имала сидови од песочник и редови од тули, а *scenae frons* била украсена со елементи од розев и бел мермер при што капителите се во коринтски, а едноставните архитрави во јонски стил. На крајот од 3 век по земјотресот кој го оштетил целиот театар, следи обновување и на скената и повлекување на задниот сид во правец кон оркестрата со што е смалена квадратурата на просториите.

Дел од скената е откриен во текот на 30-тите години на минатиот век, во текот на 1996, 1998 и 1999 година се конзервирани сидовите од три простории на скената, а во 2009-2010 истражувањата ги продолжи НУ Стоби. Откриените сидови на скената кои немаат добиено конзерваторски третман континуирано се распаѓаат и се губи нивната форма. Мермерните оплати на подиумот на *scenae frons* се исто така доста оштетени и распукани, а посебно загрижува и распаѓањето на долните зони на некогашните крстасти сводови, формирани од по два масивни коцки песочник. Западната половина од скената се уште се наоѓа под земја и е потребно нејзино ископување.

Проектот за конзерваторско-реставраторски работи на скената на Театарот во Стоби е во завршен. Составен е извештај од истражувачките работи, изготвена е постојната состојба на овој дел од објектот театар на милиметарска хартија и во дигитална форма. Целокупната документација, заедно со избор од фотодокументацијата е предадена на раководителот на прокетот, со цел да се подготви изведбената документација во проектот. По нејзиното дигитализирање, проектот ќе се предаде на стручна контрола во матичната установа – НКЦ.

Проектот предвидува археолошко доистражување на источниот крај на скената и нејзината западна половина, конзервација на сидовите откриени во минатото на скената кои се забележуваат на површината, корекција на погрешните конзерваторски зафати од 90-тите и реконструкција на сидот пред скената до неговата сочувана височина во 70-тите, зајакнување на јадрата од песочник и варов малтер врз кои се аплицирани мермерните блокови на подиумот.

Доделените финансиски средства се наменети за исплата на надворешните членови на стручниот тим.

Финансискиот извештај (Образец 3) за реализација на проектот е во прилог.

5. Име на проект: „Археолошки истражувања на комплексот околу Храмот на Изиди во Стоби“.

- Носител на проектот: НУ Стоби

- Финансиски средства: Министерство за култура

За реализација на проектот се одобрени вкупно **300.000 (трестотини илјади) денари.**

- Решение бр. 31-3210/5 од 04.06.2015 г. за преведување на средства во износ од 210.000 (двеста и десет илјади) денари.

- Решение бр. 31-3210/12 од 31.08.2015 г. за преведување на средства во износ од 90.000 (деведесет илјади) денари.

- *Временска рамка и динамика на реализација: 05-05. – 31.07.2015 г.*

- Стручен тим за реализација на систематски археолошки истражувања на комплексот Храм на Изида во Стоби:

- м-р Силвана Блажевска, виш кустос-археолог, НУ Стоби, стручен раководител

- Јован Радњански, кустос-археолог, НУ Стоби, теренски раководител на сектор

- м-р Златко Кованчалиев, виш кустос-археолог, НУ Стоби, член

- Емилија Митева, конзерватор за метал, во својство на технички документатор

- Мариана Филова, конзерватор за камен, во својство на технички документатор.

Од 26.06.2015 г. кон стручниот тим се приклучуваат:

- Димитар Николовски, документатор-археолог, НУ Стоби, член

- Раде Атанасов, археолог, надворешен соработник, ЛУ Музеј и галерија, Кавадарци, член

- Во проектот учествуваат општи работници.

- *Дозвола за археолошки истражувања, инспекциски надзор:*

- Програма бр. 08-207/1 од 27.04.2015 г. за систематски археолошки истражувања на комплексот Храм на Изида во Стоби.

- Дозвола за вршење систематски археолошки истражувања на комплексот Храм на Изида во Стоби УП бр. 08-310 од 30.04.2015 г. за периодот од 05.05.-04.07.2015 г.

- Дополнителна дозвола за вршење систематски археолошки истражувања на комплексот Храм на Изида во Стоби УП бр. 08-547 од 03.07.2015 г. за периодот од 06.07.-31.07.2015 г.

- Записник од извршен инспекциски увид на систематски археолошки истражувања на комплексот Храм на Изида во Стоби УП бр. 12-398 од 22.05.2015 г.

- Дополнителна дозвола УП. бр. 08-547 од 03.07.2015 г. за вршење на археолошки истражувања на комплексот Храм на Изида за период од 06.07.-31.07.2015 г.

- Записник бр. 08-207/15 од 02.09.2015 г. за примопредавање на археолошки движен материјал од истражувањето на комплексот Храм на Изида во депоата на НУ Стоби.

- Извештај од извршените систематски археолошки истражувања на Храмот на Изида бр. 08-207/21 од 01.12.2015 г. е доставен до УЗКН.

- *Наративен извештај:*

Храмот со хипогеум, односно Храмот на Изида е откриен во 2008, целосно истражен и конзервиран во 2012 г. Откривањето на мермерната скулптура на египетската божица Изида, конечно го реши проблемот со неговата дедикација. Станува збор за римски тип храм изграден во раниот 2 век од н.е., подигнат на висок подиум, кој припаѓа на типот тетрастил простилос, со наос и пронаос до кој водат девет скалила и две засводени подземни простории во кои се одвивале мистериските иницијациски ритуали посветени на египетската божица Изида. Горната конструкција на храмот е сосема разрушена во средината на 5 век, а од неа се останати само мермерните елементи на ентаблатурата. Храмот на Изида во Стоби е единствениот од ваков вид на територијата на Р. Македонија со исклучително значење особено за науката.

Уште со истражувањата во 2009-2010 г. беше јасно дека објектот е дел од поширок комплекс во кој храмот зазема централно место. Имено, околу теменос ѕидот на храмот се распоредени повеќе простории кои затвораат голем комплекс кој зафаќа површина од околу 2000 м². Просториите се градени од камен врзан со варов малтер, на места со наизменична употреба на тули во opus mixtum, карактеристичен за градбите од 1-3 век од н.е., меѓусебе одвоени со поплочени коридори. Јужно од храмот се наоѓа апсидална градба која се состои од една просторија со влез на северозапад и полна апсида на југоисток со димензии: 7.5 м x 9.5 м, која е во тесна врска со ритуалите кои се одвивале во храмот. Примери за цели комплекси околу храмовите на Изида има на повеќе места во регионот на Медитеранот, но засега најблиските паралели ги среќаваме во Помпеи. Досегашните истражувања покажаа дека комплексот бил изграден истовремено со храмот, но ја задржал својата примарна функција до средината на 5 век. Потоа, во периодот на 5 и 6 век целиот комплекс заедно со храмот е претворен во станбен комплекс, со повеќе фази на употреба.

Овогодинашните истражувања се насочени кон дооткривање на просторот пред главниот олтар на храмот, каде по истражувањето, документирањето и отстранувањето на скромните куќи од доцната антика градени од камен и кал, беше откриен дел од коридор за процесија која водела до олтарот, ограничена со мермерни блокови. Исто така, беше дефиниран и одводниот канал зад олтарот. На просторот пред апсидалната просторија е откриен вотивен натпис на извесна жителка на Стоби по име Опиа, која го дарува натписот за завет на Изида и Серапис. Со овој натпис се потврдени сомневањата дека божествениот пар заедно е почитуван во храмот, а не само Изида.

Источно од храмот се отстрануваат контролните профили кои ја завршија својата функција и заради висината се веќе опасни, а со тоа ќе се добие и појасна слика за организацијата на просториите во комплексот од неговата источна страна. Повторно беше расчистена просторијата со апсида и дел од комплексот во правец кон југ. Во текот на истражувањата се откриени бројни фрагменти од керамички садови, монети и други предмети изработени од разни видови метал. Откриениот движен археолошки материјал со Записник

бр. 08-207/15 од 02.09.2015 г. е предаден во депаота на НУ Стоби и заведен во основната музејска евиденција. За специјалните движни наоди се изработени теренски инвентарни картони.

Финансискиот извештај (Образец 3) за реализација на проектот е во прилог.

II. Проекти на национален интерес во културата во надлежност на НУ Стоби:

1. Име на проект: „Изготвување на Основен проект за ургентна санација и регулирање на коритото на р. Црна на потегот на археолошкиот локалитет Стоби во должина од околу 650 м“.

- *Носител на проектот:* НУ Стоби

- *Финансиски средства:* Министерство за култура
- Решение бр. 31-3210/14 од 12.12.2015 г. за преведување на средства во износ од 51.547 (педесет и една илјада петстотини четириест и седум) денари.

- *Наративен извештај:*

• Во врска со Извадокот од Нацрт записникот од Педесет и шестата седница на Владата на Р. Македонија бр. 42-1015/1 од 17.2.2015 г. со кој се укажува на НУ Стоби да покрене постапка за реализација на проектна програма со цел трајно решавање на проблемот со коритото на Црна Река на потегот на археолошкиот локалитет Стоби и објавување тендер за избор на проектантска фирма која ќе го изработи Основниот проект за ургентна санација и регулирање на коритото на Црна Река на потегот на археолошкиот локалитет Стоби во должина од околу 650 м, како и во врска со Известувањето бр. 27-4015/1 од 17.03.2015 г. од Министерството за култура за обезбедени финансиски средства за оваа намена Ве известувам дека Огласот на јавна набавка за избор на најповолен понудувач за изготвување на Основен проект за ургентна санација и регулирање на коритото на Река Црна на потегот на археолошкиот локалитет Стоби во должина од околу 650 м е објавена на 11.06.2015 г. со број на оглас 01/2015. Рокот за прибирање понуди траеше до 06.07.2015 г., по што се изврши избор на најповолен понудувач. Електронската аукција за избор на најповолен понудувач беше закажана за понеделник, 20.07.2015 г.

Постапката беше забавена заради нестручноста на НУ Стоби за подготовка на Проектната програма и тендерската документација од ваков вид, барањето на соодветна помош од фирми или лица кои се стручни во наведената област, како и заради Советот за јавни набавки кој ја врати тендерската документација со образложение дека критериумите за избор на најповолен понудувач се премногу високи.

- Постапката за избор на проектантска фирма за изготвување на проектот за трајна санација на левиот брег на Црна Река долж археолошкиот локалитет Стоби е завршена во месец август 2015 г. Со избраниот економски оператор: Друштво за градежништво, промет и услуги ГЕИНГ Кребс унд Кифер Интернешнл и други ДОО Скопје е склучен Договор бр. 05-210/45 од 14.08.2015 г. Избраниот економски оператор работи на подготовка на проектот. Рокот за негово изготвување е 6 месеци од склучувањето на Договорот, односно до 14.02.2016 г.
- Постапката за избор на ревизија на Основен проект за ургентна санација и регулирање на коритото на р. Црна на потегот на археолошкиот локалитет Стоби во должина од околу 650 м е завршена. Избран е економски оператор Друштво за проектирање, инженеринг, трговија и услуги Хидро Градежен Инженеринг ДОО Скопје, со кој е склучен Договор за вршење ревизија на Основниот проект. Рокот за доставување на ревизорскиот извештај е 15 дена сметано од денот на доставување на Основниот проект.

Финансискиот извештај (Образец 3) за реализација на проектот е во прилог.

2. Име на проект: „Изготвување на проектна документација за заштитна покривна конструкција и презентација на Епископската базилика во Стоби“.

- *Носител на проектот:* НУ Стоби

- *Финансиски средства:* Министерство за култура

За реализација на проектот не се префрени финансиски средства за 2015 г. обврската се пренесува во 2016 г.

Стручен тим за подготовка на Проектна програма:

- Со Решение бр. 09-110/3 од 04.11.2015 г. е формиран Стручен тим за изготвување Проектна програма за распишување јавен конкурс за избор на Идејно решение за изведба на заштитна конструкција и презентација на Епископската базилика во Стоби во состав:

- проф. д-р Тихомир Стојков – д-р, надворешен соработник, претседател

- проф. д-р Предраг Гавриловиќ, д-р, надворешен соработник, член

- Лидија Марковска, д-р, надворешен соработник, член

- Гоце Павловски, археолог-кустос, НУ Стоби, член

- Мишко Тутковски, археолог-документатор, член.

- *Наративен извештај:*

Во врска со Известувањето бр. 30-3032/2 од 18.03.2015 г. од Министерството за култура за обезбедени финансиски средства за изведба на заштитна конструкција со партерно уредување на патеки за движење на посетителите на

Епископската базилика во Стоби, во месеците ноември – декември се подготвуваше Проектна програма за Идејно решение за изведба на заштитна конструкција и презентација на Епископската базилика во Стоби. Јавниот конкурс за избор на Идејно решение ќе се објави во првите месеци во 2016 г.

Комплексот Епископски базилики со крстилница на археолошкиот локалитет Стоби кој зафаќа површина од 3.600 м², со сите свои архитектонски фази и декоративни елементи претставува најзначаен комплекс градби кои датираат од ранохристијанскиот период, не само во Стоби, туку и пошироко. Заради големината на двете базилики и комплексноста на проблемите за решавање, археолошките доистражувања и мерките на непосредна заштита на архитектурата и одделните декоративни елементи се одвиваат во фази, разделени во повеќе години согласно капацитетот и одобрените финансиски средства.

Покривната конструкција која е поставена врз наосот на Големата Епископска базилика во 1986 година е изработена од челична конструкција фиксирана во самите ѕидови на црквата, покриена со ребрести лимени табли. Нешто подоцна истата е проширена врз средишниот дел од јужниот брод и врз крстилницата. Конструкцијата е кородирана, лимените табли делумно се однесени од ветер, а делот врз јужниот брод е отстранет заради искривување. Конструкцијата е дотраена и повеќе штети, отколку што заштитува. Таа воопшто не ја заштитува црквата од атмосферските влијанија, бидејќи странично навлегува вода, а насобраната вода на гредите кондензира и паѓа врз поставениот мозаик во наосот на Старата базилика, што може да предизвика трајни оштетувања. Нарушена е и стабилноста на целата конструкција, заради што таа претставува опасност и за посетителите. Воедно, заради големата висинска разлика меѓу двете презентирани базилики, каде воопшто не е решен пристапот и патеките за движење за посетители, во моментот Комплексот Епископски базилики со крстилница е ризичен за посетителите.

Од горенаведените причини, НУ Стоби предлага проект со кој ќе се постави нова заштитна конструкција и решавање на презентацијата на најзначајниот објект на археолошкиот локалитет Стоби. Заради големата површина која се третира, комплексните проблеми кои произлегуваат од процесот на непосредна заштита на објектот и неговите составни елементи, како и проблемот на соодветна и модерна презентација на целиот комплекс, Предлог проектот содржи активности кои би се реализирале во тек на следните 2 години, 2016-2017 г.

Со реализација на овој проект ќе се реши огромниот децениски проблем за заштита на Комплексот Епископски базилики со крстилница. Покривната конструкција ќе обезбеди максимална заштита на архитектонските декоративните елементи на базиликата, а патеките за движење ќе го решат проблемот со нејзината презентација. Покрај тоа што овој најзначаен објект во Стоби ќе биде соодветно презентирани и заштитен, Стоби добива и соодветен затворен простор во кој може во иднина да се предвидат разни современи

методи на итеративна дигитална презентација на културното наследство на Стоби.

3. Презентации и настани

- Промоција на завршен проект: конзервација и реставрација на мозаикот во наосот на Старата епископска базилика.

Во февруари 2015 г. министерката за култура д-р Елизабета Канческа Милевска во придружба со преставници од медиумите го посети археолошкиот локалитет Стоби во која прилика ги разгледа тековните и завршените проекти. Акцент беше ставен на тековниот проект за конзервација и реставрација на театарот и завршениот проект за конзервација и реставрација на мозаикот во Старата епископска базилика.

Прилог кон Извештајот за вонпрограмски активности и остварени приходи и расходи на посебните сметки на НУ Стоби.

III. Меѓународна соработка:

1. Име на проектот: Реализација на меѓународна летна школа: Конзервација и документација на римска керамика (RPDR.WRK.15)

- *Носител на проектот:* НУ Стоби

- *Финансиски средства:* Фондација Балканско наследство, Р. Бугарија

- *Сметка на донации:* 78512, вкупно обезбедени средства **802.304 (осумстотини и две илјади тристотини и четири) денари**

Обезбедените средства се наменети за реализација на двете работилници: конзервација и документација на керамички садови и конзервација и реставрација на римски мозаици и фрески (види точка III.2).

- *Временска рамка и динамика на реализација:* 07-26 јуни 2015 г.

- *Стручен тим:* За реализација на проектот, директорот на НУ Стоби донесе Решение бр. 09-152/14 од 05.06.2015 г. за формирање на стручен тим за изведување на конзерваторско-реставраторските работи согласно Основен проект за конзервација и реставрација на група керамички предмети од збирката на НУ Стоби, во состав:

- Билјана Јанкуловска, конзерватор за керамика, НУ Стоби – Градско, раководител,

- Маја Иванова, конзерватор за керамика, Музеј Нова Загора, Р. Бугарија, надворешен соработник, член

- *Одобренија, стручна контрола, стручен надзор, извештаи:*

- Основен проект за конзервација и реставрација на група керамички предмети од збирката на НУ Стоби бр. 09-152/9 од 05.05.2015 г.

- Извештај од извршена стручна контрола на конзерваторски проект бр. 03-467/4 од 02.06.2015 г.

- Конзерваторско одобрение УП бр. 09-452 од 10.06.2015 г. за извршување на работи на непосредна заштита – конзерваторски и реставраторски работи на 18 керамички садови од збирката на НУ Стоби.

- Со Решение бр. 03-565/2 од 23.06.2015 г. од матичната установа НУ Археолошки музеј на Македонија за конзерваторски надзор е назначена Татјана настова – овластен конзерватор за керамика.

- Записник ИП 1 бр. 12-6 од 17.08.2015 г. е извршен инспекциски надзор на конзерваторско-реставраторските работи на керамичките предмети од збирката на НУ Стоби.

- *Наративен извештај за школата за конзервација и документација на римска и доцноантичка керамика*

Во шестата година од воспоставената соработка со невладината организација Фондација Балканско наследство од Стара Загора, Р. Бугарија во наведениот период беше реализирана меѓународна летна работилница за конзервација и документација на римска керамика. Работилницата трае две недели, со тоа што од минатата година е продолжена уште една недела. Дополнителната недела во рамки на школата за конзервација и реставрација на керамика беше наменета за краток курс за конзервација на стаклени садови.

Информации за школата беа објавени на интернет страницата на Фондацијата Балканско наследство, НУ Стоби и повеќе интернет страници во САД и Европа. Примањето и оцената на подобноста на апликантите за школата го врши Фондацијата Балканско наследство од денот на објавување на огласот на интернет страниците. Работата на НУ Стоби почнува со пристигнување на апликантите во Стоби. Работилницата е организирана на база на самофинансирање на учесниците.

Учесниците во работилницата за конзервација и документација на римска керамика за возврат добиваат двонеделен курс за процесите на документација, чистење, сортирање, конзервација и инвентарирање на предмети од керамика. Оваа година беа пријавени вкупно 3 учесници, две од САД и една од Англија. Процесот на конзервација и едукација се одвива под надзор на Билјана Јанкуловска, овластен конзерватор за керамика и стакло во НУ Стоби со помош на Маја Иванова, конзерватор за керамика, Музеј Нова Загора, Р. Бугарија, конзерватор за двиѓно културно наследство од музејот во Нова Загора. Работилницата од страна на НУ Стоби ја координира Јован Радњански – кустос за доцна антика во НУ Стоби, а од страна на Балканско Наследство м-р Ангела Пенчева.

Согласно Основниот проект беа предвидени вкупно 18 керамички садови на кои се врши процес на конзервација и реставрација. Во текот на двете недели предвидени за работилницата за конзервација и документација на римска керамика, се конзервирани вкупно 14 керамички садови. Сите садови потекнуваат од Западната некропола во Стоби. Во првата недела, учесниците во школата имаат краток курс во кој се обучуваат на процесите за конзервација на ново изработени глинени садови, а потоа во втората недела истите процеси ги применуваат на оригиналните садови.

Третата недела е организиран краток курс за конзервација и реставрација на стаклени садови. Заради специфичноста на садовите и конзерваторските третмани на предмети од стакло, практичниот дел од курсот се изведува на нови стаклени садови, а не на оригинали. И покрај тоа учесниците во продолжениот курс се стекнуваат со основни знаења за процесите на конзервација и реставрација на стаклени садови.

Во рамки на школата беа организирани предавања поврзани со проблематиката на конзервација и реставрација на римска и доцноантичка керамика и стакло, како и со културната историја на Стоби и Македонија. Беа организирани три екскурзии: до Охрид, Битола, Пела и посета на керамичарска работилница во Велес.

Организирањето на летните школи за конзервација и документација на римска и доцноантичка керамика е корисно за развојот на локалитетот од повеќе аспекти: покрај фактот што школата е целосно самофинансирачка и овозможува конзервација и документација на садовите кои се дел од збирката на НУ Стоби, преку школата се врши промоција на културното наследство на Стоби и Македонија во светски рамки, а остатокот од собраните донации овозможуваат поддржување на други проекти или потреби на НУ Стоби.

2. Име на проектот: Реализација на меѓународна летна школа: Конзервација, реставрација и документација на римски мозаици (CDRM.WRK.15) во рамки на проектот Конзерваторско-реставраторски работи на мозаикот во нартексот на Епископската базилика.

- *Носител на проектот:* НУ Стоби

- *Финансиски средства:* Фондација Балканско наследство, Р. Бугарија

- *Сметка на донации:* 78512, се обезбедени средства во износ од **802.304 (осумстотини и две илјади тристотини и четири) денари**

Обезбедените средства се наменети за реализација на двете работилници: конзервација и документација на керамички садови и конзервација и реставрација на римски мозаици и фрески (види точка III.1).

- *Временска рамка и динамика на реализација:* 07-26 јуни 2015 г. во рамки на меѓународната летна работилница.

- *Стручен тим:* Работилницата ја реализираа Томе Филов, овластен конзерватор за мозаик, м-р Мишко Тутковски, археолог –документатор во НУ Стоби во својство на координатор од страната на НУ Стоби и м-р Ангела Пенчева, координатор од страна на Фондација Балканско Наследство.

- *Наративен извештај за работилницата за конзервација на римски мозаици*

Во втората школа наменета за конзервација и документација на римски мозаици, учесниците се здобиваат со практично знаење за процесите на конзервација, реставрација и документација на мозаици под надзор на Томе Филов, овластен конзерватор за мозаик, м-р Мишко Тутковски, археолог – документатор во НУ Стоби. Во проектот учествуваа 8 учесници од Канада, САД, Австралија, Ангија и Јапонија.

Во текот на школата учесниците беа вклучени во проектот за конзерваторско-реставраторски работи на мозаикот во нартексот на Епископската базилика. Во рамки на работилницата беа конзервирани и реставрирани 4 фрагменти од мозаикот со вкупна површина од 6 м².

Фрагментите се исчистени од стариот дерутиран малтер и излиени во нов варов малтер и поставени на стабилна подлога – алуминиумско саќе. Во текот на работатата се изготвува комплетна дескриптивна, техничка и фотодокументација на целиот процес.

Дополнителната недела во рамки на школата за мозаици беше наменета за краток курс за конзервација на фрескоживопис. Во рамки на школата беа организирани предавања поврзани со проблематиката на конзервација и реставрација на мозаици и фрески, како и со културната историја на Стоби и Македонија. Беа организирани три екскурзии: до Охрид, Битола и Пела.

Придобивките од организирање на летните школи се повеќекратни. Освен тоа што на овој начин проектот целосно се самофинансира, односно се набавуваат сите конзерваторски материјали и опрема, се подготвуваат и печатат прирачници, се обезбедуваат сите услови за одвивање на школата во кампот (сместување и храна за учесниците во проектот), се организираат планираните екскурзиите за учесниците, како и авторските хонорари за надворешните соработници, остатокот на средствата НУ Стоби ги користи за финансирање на други проекти и потреби на установата: за набавка на опрема за подобрување на микроклиматски услови во Депо 2 на НУ Стоби (набавка на одвлажнувач на воздух, клима уред и монтажа на ПВЦ прозорци), за поддршка на туристичката презентација на археолошкиот локалитет Стоби (водичи и продавачка), за правни услуги, за набавка на опрема за презентации и др.

Покрај тоа што реализацијата на школите помага во конзервација и документација на дел од движното и недвижното културно наследство на Стоби, допринесува и за светската афирмација на археолошкиот локалитет Стоби.

Финансиски извештај со остварени приходи и расходи (Образец 5) во прилог.

3. Име на проектот: Реализација на меѓународна летна школа: Археолошки истражувања во Стоби 2015 (STOBI.EXC.15).

- *Носител на проектот:* НУ Стоби

- *Финансиски средства:* Фондација Балканско наследство, Р. Бугарија

- *Сметка на донации:* 78531, се обезбедени обезбедени средства во износ од **1.849.343** (еден милион осумстотини четириест и девет илјади тристотини четириесет и три) денари.

- *Временска рамка и динамика на реализација: 27.06. – 28.07.2015 г.*

- *Стручен тим:* Проектот е реализиран под раководство на м-р Силвана Блажевска и м-р Ангела Пенчева во својство координатор од страна на Фондацијата Балканско Наследство.

- Стручен тим за реализација на систематски археолошки истражувања на Теодосијанската палата во Стоби:

- м-р Гоце Павловски, виш кустос-археолог, НУ Стоби, теренски раководител на сектор

- м-р Златко Кованчалиев, виш кустос-археолог, НУ Стоби, член
Кавадарци, член

- Мариана Филова, конзерватор за камен, во својство на технички документатор.

Во проектот учествуваат 20 студенти од разни земји во светот и општи работници.

- *Дозвола за археолошки истражувања, инспекциски надзор:*

- Програма бр. 08-258/1 од 12.06.2015 г. за систематски археолошки истражувања на Теодосијанската палата во Стоби - 2015 г., во рамки на меѓународна летна школа за археологија STOBIEXC.15.

- Дозвола за вршење систематски археолошки истражувања на Теодосијанската палата УП бр. 08-470 од 26.06.2015 г. за периодот од 27.06.-31.07.2015 г.

- Записник од извршен инспекциски надзор на систематски археолошки истражувања на Теодосијанската палата во Стоби УП бр. 12-632 од 24.07.2015 г. од УЗКН.

- Записник бр. 08-258/6 од 05.10.2015 г. за примопредавање на движен археолошки материјал од археолошките ископувања на Теодосијанската палата во Стоби.

- Извештај бр. 08-258/6 од 03.12.2015 г. од извршени систематски археолошки истражувања на Теодосијанската палата во Стоби - 2015 г.

- *Наративен извештај*

Во соработка со невладината организација Фондација Балканско наследство од Стара Загора, Р. Бугарија во наведениот период по шести пат беше реализирана летна меѓународна школа за археолошки истражувања на Стоби. Информации за школата беа објавени на интернет страницата на Фондацијата Балканско наследство, НУ Стоби и повеќе интернет страници во САД и Европа. Школата е организирана во две сесии по две недели. На школата се пријавени вкупно 20 учесници од САД, Австралија и Франција. Школата е организирана на база на самофинансирање на учесниците, кои пак за возврат добиваат двонеделна односно четиринеделна обука за сите процеси

поврзани со археолошките истражувања и методологијата на работа: теренска работа, обработка на движниот материјал, документирање и подготовка на завршни извештаи.

Во рамки на меѓународната летна школа се вршеа истражувања на просторот меѓу Теодосијанската палата и т.н. Затвор, при што беше доистражена просторија 7 од Теодосијанската палата, а на просторот меѓу двете градби е откриен рушевински слој поврзан со т.н. Затвор.

Откриениот движен материјал е заведен во основната музејска евиденција на НУ Стоби по примопредавањето, а за специјалните наоди се изработени теренски инвентарни картони.

Придобивките од организирање на летните школи се повеќекратни. Освен тоа што на овој начин проектот целосно се самофинансира, односно се се подготвуваат и печатат прирачници, се обезбедуваат сите услови за одвивање на школата во кампот (сместување и храна за учесниците во проектот), се организираат планираните екскурзиите за учесниците, како и авторските хонорари за надворешните соработници, остатокот на средствата НУ Стоби ги користи за финансирање на други проекти и потреби на установата: за набавка на опрема за подобрување на микроклиматски услови во Депо 2 на НУ Стоби (набавка на одвлажнувач на воздух, клима уред и монтажа на ПВЦ прозорци), за поддршка на туристичката презентација на археолошкиот локалитет Стоби (водичи и продавачка), за правни услуги, за набавка на опрема за презентации и др. Со финансиска поддршка на оваа школа е довршена антрополошката анализа на остеолошкиот материјал откриен на Западната некропола на Стоби, извршен е попис и евиденција и преуредување на остеолошкиот материјал во депо 5.

Покрај тоа што реализацијата на школите помага во конзервација и документација на дел од движното и недвижното културно наследство на Стоби, допринесува и за светската афирмација на археолошкиот локалитет Стоби.

Финансиски извештај со остварени приходи и расходи (Образец 5) во прилог.

4. *Име на проектот:* Реализација на меѓународна летна работилница: Работилница за напредна дигитална фотодокументација на архитектура и археолошки наоди од археолошкиот локалитет Стоби (PH.WRK.15).

Оваа година за прв пат е воведена уште една работилница за напредна дигитална фотодокументација на архитектура и археолошки наоди. Работилницата на која учествуваат единаесет студенти од САД, Канада и Австралија ја предводи проф. д-р. Џорџ Беван од Универзитетот во Квинс, Торонто. Извршено е фотограметриско снимање на Крстилницата на Епископската базилика и Храмот на Изида, од кои се изработени 3Д модели на двата објекти. Изработени се панорамски фотографии за виртуелна

прошетка низ локалитетот. Дел од студентите работеа на т.н. РТИ фотографија, односно рефлексивна трансформација која е особено корисна во идентификување на натписите на камен и фрески кои се тешко читливи, како и макрофотографирање и фотограметриско снимање на дел од движните археолошки наоди. Сите овие продукти по нивното финализирање ќе допринесат за подобра презентација на културното наследство на Стоби со употреба на нови технологии.

Реализацијата на работилницата нема финансиски импликации на НУ Стоби. Сите трошоци ги подмирува Фондација Балканско Наследство. НУ Стоби добива финален производ од работилницата.

IV. Останати активности:

1. Елаборатот за ревалоризација на споменичка целина Археолошки локалитет Стоби бр. 09-70/2 од 11.09.2015 г. е изготвен и предаден на УЗКН на натамошно постапување. Финансиските средства за негова подготовка се обезбедени од сопствени приходи.

2. Во месеците ноември-декември стручните лица кустоси и археолози-документатори започнаа со подготовка на **Елаборати за валоризација движно културно наследство, поточно на 4 (четири) збирки на музејски предмети кои се чуваат во НУ Стоби: збирка праисторија, збирка предримски период, збирка римски период и збирка доцна антика.**

3. Во месец декември беше изготвена апликација за конкурсот на Амбасадорскиот фонд за заштита на културно наследство (Ambassadors Fund for Cultural Preservation) кој секоја година го објавува Амбасадата на САД во Р. Македонија. Предлогот е изведување на конзерваторско-реставраторски работи на мозаикот, писцината и мермерните елементи од балдахинот во крстилницата на Епископската базилика.

4. Сопствени приходи од туристичка презентација на Стоби:

- *Финансиски средства:* приходи од продажба на влезници за посета на археолошкиот локалитет Стоби, сувенири и комерцијални копии.

- *Сметка од самофинансирачки активности:* 78710:

- вкупно приходи од влезници и сувенири и останати приходи **1.654.836 (еден милион шестотини педесет и четири илјади осумстотини триесет и шест) денари.**
- пренесено салдо од 2014 г.: **310.214** (трестотини и десет илјади двестотини и четиринаесет) денари.

Од продажба на билети се остварени вкупно 1.065.330 (еден милион шеесет и пет илјади трестотини и триесет) денари.

Од продажба на сувенири и комерцијални копии кои ги изработува НУ Стоби се остварени вкупно 238.282 (двеста триесет и осум двеста осумдесет и два0 денари.

Од продажба на сувенири од НУ Музеј на Македонија се остварени 41.010 (четириесет и една илјада и десет) денари.

Археолошкиот локалитет Стоби го посетуваат туристи главно во периодот од април до ноември, при што најголем интензитет на домашни туристи е забележан во мај – јуни и во септември - октомври. Досега Стоби го посетиле вкупно **13.811** посетители, од кои 6280 домашни и 6933 странци. Слободен влез искористиле вкупно 598 посетители.

За да се обезбеди соодветна туристичка презентација на локалитетот во сезоната од април до ноември се ангажирани 4 водичи и една продавачка во сувенирница од околните населени места кои зборуваат странски јазици. Средствата за нивниот ангажман во 2015 г. се обезбедени од донаторските сметки на НУ Стоби.

Средствата од сопствени приходи се употребени за тековните потреби на установата:

- патни расходи (патарини),
- електрична енергија и останати материјални трошоци (телефон, телефакс, пошта, интернет);
- набавка на горива и масла,
- набавка на материјали и разни поправки неопходни за одржување на установата и локалитетот,
- регистрација и одржување на службено возило,
- сервис и набавка на опрема,
- материјали за разни поправки и др.

Финансиски извештај со остварени приходи и расходи (Образец 5) во прилог.

Стоби, 27.01.2016 г.

Силвана Блажевска
директор

Од продажба на сувенири и комерцијални копии кои ги изработува НУ Стоби се остварени вкупно 238.282 (двеста триесет и осум двеста осумдесет и два0 денари.

Од продажба на сувенири од НУ Музеј на Македонија се остварени 41.010 (четириесет и една илјада и десет) денари.

Археолошкиот локалитет Стоби го посетуваат туристи главно во периодот од април до ноември, при што најголем интензитет на домашни туристи е забележан во мај – јуни и во септември - октомври. Досега Стоби го посетиле вкупно **13.811** посетители, од кои 6280 домашни и 6933 странци. Слободен влез искористиле вкупно 598 посетители.

За да се обезбеди соодветна туристичка презентација на локалитетот во сезоната од април до ноември се ангажирани 4 водичи и една продавачка во сувенирница од околните населени места кои зборуваат странски јазици. Средствата за нивниот ангажман во 2015 г. се обезбедени од донаторските сметки на НУ Стоби.

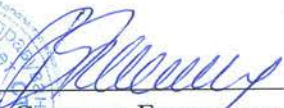
Средствата од сопствени приходи се употребени за тековните потреби на установата:

- патни расходи (патарини),
- електрична енергија и останати материјални трошоци (телефон, телефакс, пошта, интернет);
- набавка на горива и масла,
- набавка на материјали и разни поправки неопходни за одржување на установата и локалитетот,
- регистрација и одржување на службено возило,
- сервис и набавка на опрема,
- материјали за разни поправки и др.

Финансиски извештај со остварени приходи и расходи (Образец 5) во прилог.

Стоби, 27.01.2016 г.

Силвана Блажевска
директор